

ATOM ENERGETIKASIDA XAVFSIZLIK MASALASI VA UNING MUAMMOLARI.

Ergasheva Gulnora Axrorjon qizi.

Farg'ona Politexnika Instituti

MMTX 98_20 guruhi talabasi.

Kalit soʻzlar: atom energiyasi, atom energetikasi, ishlatib boʻlingan yadroviy yoqilgʻi, radiatsiyaviy manbalar, radioaktiv moddalar radioaktiv chiqindilar, saqlash punktlari, yadroviy materiallar, yadroviy qurilmalar, Radiatsiyaviy xavfsizlikni taʼminlash prinsiplari, radiatsiyaviy avariya sodir boʻlganda aholining hatti-harakati

Atom energiyasidan foydalanishning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

Fuqarolarning hayoti va sogʻligʻini, jismoniy hamda yuridik shaxslarning mol mulkini himoya qilish, shuningdek atrof-muhitni muhofaza qilish ustuvorligi;
xavfsizlikning taʼminlanishi; axborotning ochiqdigi;
yadroviy qurol va boshqa yadroviy portlovchi qurilmalar ishlab chiqarishning taqiqlanishi.

Radiatsion avariya taʼsirida ifloslangan hududlarda oʻtkaziladigan tadbirlar chegaralari va xarakterlari

Radiatsion avariya holatida va radioaktiv moddalar atmosfera havosiga tarqalgan holatlarda aholi muhofazasi ishlab chiqarishdagilarga nisbatan samaraliroq boʻlishi kerak, chunki, aholi orasida homilador ayollar, yoshbolalar, nogironlar va betoblar borligi shuni talab etadi. Ular organizmining radioaktiv moddalarga sezgirliги ishlab chiqarishdagilarga nisbatan yuqoriroq boʻladi.

- radiatsion nazorat zonasi –1 dan 5 mZv/ yilgacha. Majburiy radiatsion nazorat oʻtkaziladi. Bunda atrof-muhit ifloslanishi, qishloq xoʻjaligi mahsulotlari va aholini

nurlanish dozasi tekshiruvda bo'ladi. Radiatsiyaga qarshi choralar optimallashtirish prinsipi bo'yicha o'tkaziladi.

- aholini cheklangan ko'chirish zonasi – 5 dan 20 mZv/yil. Yuqorida ko'rsatilgan choragi qo'shimcha aholini sog'ligiga radiatsiya xavfi to'g'risida tushuntiriladi.

- ixtiyoriy ko'chiriluvchilar zonasi – 20 dan 50 mZv/yil. Tibbiy radiatsion ximoya choralari o'tkaziladi. Ixtiyoriy ko'chirilganlarga yordam ko'rsatiladi.

- ko'chirish zonasi (foydalanmaydigan zona)– 50 mZv/ yildan yuqori. Aholini doimiy yashashiga yo'l qo'yilmaydi, boshqa faoliyatlar maxsus dalolatnomalar asosida yuritilishi mumkin. Bu joyda monitoring yuritiladi, shaxsiy dozimetrik nazorat olib boriladi.

- Lokal radiatsion ifloslanish aniqlangan holatda 2 bosqichli, tadqiqot va aralashuv bajariladi.

- Tadqiqot darajasi 1 dan 3 mZv/yil. Bunda 70 yilga kutiladigan yillik samara dozasi tadqiq etiladi.

- Aralashuv darajasi – 0,3mZv/yildan yuqori. Aholi nurlanishini chegaralash maqsadida himoya tadbirlari talab etiladi.

Radiatsion avariya dan so'ngi vaziyatdan kelib chiqib quyidagi muhofaza choralari o'tkaziladi:

- aholini tezda nevakvatsiya qilish;
- nurlanganlarga tibbiy yordam ko'rsatish;
- ochiq joylarga kelishni cheklash, radiatsion himoya tartibini o'rnatish;
- barcha bino va inshootlar kirish-chiqish (eshik, romlar, havoyo'llari) qismlarini germetiklash;
- dori vositalarini qo'llash;
- shaxsiy va farmakologik vositalarni qo'llash;
- radioaktiv moddalar bilan normadan yuqori ifloslangan tana qismlari, kiyimlarni yuvish;
- ifloslangan oziq-ovqat mahsulotlarini istemol qilishni cheklash yoki yo'qotish;

- hududga kirish-chiqishni muvofiqlashtirish;
- ifloslangan joyni zararsizlantirish (dezaktivatsiya).

Radiatsion avariya holatida sanitar-kiritish rejimi kompleks tadbirlar bo'lib tarkibida sanitar kirituvchilar(xodimlar), to'siqlar, shaxsiy muxofaza vositalari, maxsus kiyimlar bo'lib teri qobig'iga kunlik ishov berishni ta'minlaydi. Maxsus kiyim va shaxsiy muhofaza vositalarini ishlatish odam organizmiga radiaktiv moddalarning tushish ehtimolini kamaytiradi yoki butunlay bartaraf qiladi. Sanitar kiritish shartli ravishda "toza" va «iflos» zonalardan iborat bo'ladi. Kirish va chiqish joylarida dozimetrik post tashkil etiladi va ular o'rtasida yuvinish joyi(dush) tashkil etiladi. Iflos yuzalarni himoya qilish uchun polimer plenkalardan foydalaniladi. Mamlakatimizda radiatsion avariya holatida aholini qanday harakatlanishga o'rgatish, amaliy tadbirlarni amalga oshirish borasida o'quv-mashg'ulotlari tashkil qilinishi zarur. Radiatsion avariya holatida foydalanish uchun zamonaviy tibbiy ximoya vositalari zaxiralarini yaratish zarur. Energetika tizimini rivojlantirish borasida yutuqlarga erishish barobarida fuqorolarning atom savodxonligini oshirish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. "Radiatsiyaxavfsizligi" I.A.Axmedov, N.S.Saidxo'jaeva
2. O'RQ 565 09.09.2023 y
3. LEX.UZ sayti